

УДК 316. (075.8)
ББК 88.5я73 + 74.6
М 90

Рекомендовано методичною радою Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, протокол № 68 від 13 травня 2014 року.

Рецензенти:

Харченко Д.М., завідувач кафедри психології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, доктор психологічних наук, професор.

Бегеза Л.Є., практичний психолог, кандидат психологічних наук.

С.А. Мукомел, А.А. Балицька, А.Г. Снісаренко, М.В. Фомич

Етнопсихологія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2014. – 374 с.

Навчальний посібник складено з урахуванням актуальних проблем етнопсихології з метою надання практичної допомоги студентам вищих навчальних закладів у засвоєнні програмного матеріалу дисципліни «Етнопсихологія».

У посібнику викладено основний зміст навчальної дисципліни за програмою курсу «Етнопсихологія», пропонуються типові форми навчальної роботи, матеріали для самостійного опрацювання, індивідуальні навчально-дослідні завдання, що сприяють успішному засвоєнню навчального матеріалу дисципліни.

Навчальний посібник адресовано студентам вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю 053 – «Психологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, також може становити інтерес для науково-педагогічних та наукових працівників, ад'юнктів (аспірантів), практичних психологів.

УДК 316. (075.8)
ББК 88.5я73 + 74.6
© С.А. Мукомел, А.А. Балицька,
А.Г. Снісаренко, М.В. Фомич, 2014
© ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля
НУЦЗУ, 2014

Зміст

Передмова	5
Розділ 1. Етнопсихологія як наука. Проблема етносу і націй в етнопсихології	7
1.1. Предмет і структура етнічної психології	7
1.2. Етнопсихологія як міждисциплінарна галузь знань	14
1.3. Виникнення етнопсихології в історії філософської і соціальної думки ...	15
1.4. Характеристика методів етнопсихології	31
<i>Матеріали для самостійного опрацювання</i>	48
<i>Це цікаво знати</i>	71
Розділ 2. Проблема етносу та нації в етнопсихології	78
2.1. Людство. Етнос. Нації	78
2.2. Визначення поняття «етнос»	84
2.3. Психічний склад етносу	89
2.4. Суперетноси й субетноси	94
2.5. Поняття етносу в концепції етногенезу Л.М. Гумільова і Ю.Б. Бромля	95
2.6. Психологічні ознаки етносу	99
<i>Матеріали для самостійного опрацювання</i>	100
<i>Це цікаво знати</i>	111
Розділ 3. Ментальність як інтегральна етнопсихологічна ознака нації ...	114
3.1. Визначення ментальності	114
3.2. Основні компоненти етнічної ідентичності	118
3.3. Етапи становлення етнічної ідентичності	118
3.4. Поняття національного характеру	120
3.5. Ментально-психічна підструктура особистості	124
3.6. Соціопсихічні типи українців	127
3.7. Етнічні складники українського характеру	132
3.8. Ментальність та менталітет нації	135
3.9. Кодекс цінностей сучасного виховання в Україні	140
3.10 Ціннісні засади української родини	142
<i>Матеріали для самостійного опрацювання</i>	145
<i>Це цікаво знати</i>	162
Розділ 4. Механізми міжгрупового сприймання в міжетнічних відносинах	166
4.1. Поняття міжетнічної взаємодії	166
4.2. Етноцентризм як механізм міжгрупового сприймання	172
4.3. Етнічні стереотипи та стереотипізація	173
4.4. Соціальна каузальна атрибуція	178
4.5. Роль практичного психолога у розв'язанні проблеми зниження етноцентризму та стереотипізації оцінок	180
<i>Матеріали для самостійного опрацювання</i>	184
<i>Це цікаво знати</i>	190

Розділ 5. Етнічні конфлікти, їх сутність, об'єктивні та суб'єктивні умови виникнення	199
5.1. Визначення поняття «етнічний конфлікт»	199
5.2. Види етнічних конфліктів та стадії їх розвитку	201
5.3. Теорії виникнення етнічних конфліктів	204
5.4. Шляхи подолання етнічних конфліктів	206
<i>Матеріали для самостійного опрацювання</i>	209
<i>Це цікаво знати</i>	212
Розділ 6. Адаптація до нового культурного середовища	218
6.1. Адаптація, акумуляція і пристосування. Значення міжкультурної адаптації	218
6.2. Культурний шок і етапи міжкультурної адаптації	219
6.3. Чинники адаптації до нового культурного середовища	220
6.4. Наслідки міжкультурної взаємодії для індивіда та груп	221
<i>Матеріали для самостійного опрацювання</i>	222
<i>Це цікаво знати</i>	226
Розділ 7. Етнічні традиції та ділове спілкування	231
7.1. Особливості знайомства, звернення, привітання та їх урахування в міжетнічному спілкуванні	231
7.2. Ділове листування і телефонні розмови	233
7.3. Подарунки діловим партнерам	235
7.4. Діловий етикет у різних країнах	238
7.4.1. Особливості британського ділового стилю	238
7.4.2. Американці й ділові стосунки	240
7.4.3. Ділове співробітництво у Франції	242
7.4.4. Мова ділового спілкування в Німеччині	245
7.4.5. Ділове спілкування з японцями	246
7.4.6. Діловий стиль та етикет у Китаї	250
7.4.7. Діловий світ Швеції	252
7.4.8. Ділове спілкування з італійцями	254
7.4.9. Особливості ведення бізнесу в Іспанії	255
7.4.10. Партнерство з корейськими бізнесменами	256
7.4.11. Бізнес в арабському світі	258
<i>Матеріали для самостійного опрацювання</i>	261
<i>Це цікаво знати</i>	268
Розділ 8. Етнопсихологічні проблеми дослідження особистості	273
8.1. Етнокультурна варіативність соціалізації	273
8.2. Етнографія дитинства	276
8.3. Етнокультурна варіативність пубертату й «перехід у світ дорослих» ...	277
<i>Матеріали для самостійного опрацювання</i>	281
<i>Це цікаво знати</i>	285
Індивідуальні навчально-дослідні завдання	291
Практикум психологічних вимірів етнічних відмінностей	302
Основні поняття етнопсихології	357